

. O'zbekiston respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi

Samarqand davlat arxitektura kurilish instituti

“Kasbiy ta'lim” kafedrası

Didaktika fanidan

КУРС ИШИ

MAVZU. Zamonaviy o'qitish uslublari. Aqliy hujum usuli, muammoli o'qitish texnologiyasi, kichik guruhlarğa bo'lib dars o'tish va h. q.

Bajardi. Narzullaeva N

Tekshirdi. Egamov I

Samarqand- 2015 yil

MAVZU. Zamonaviy o'qitish uslublari. Aqliy hujum usuli, muammoli o'qitish texnologiyasi, kichik guruhlariga bo'lib dars o'tish va h. q.

Reja:

1. Zamonaviy o'qitish uslublari.
2. Aqliy hujum usuli.
3. Muammoli o'qitish usuli
4. kichik guruhlariga bo'lib dars o'tish

Tayanch tushunchalar: zamonaviy o'qitish, kichik guruhlar, aqliy hujum, muammoli o'qitish.

Kasb-hunar ta'limi tizimida kichik malakali mutaxassislarni tayyorlash ko'p jihatdan Ixtisoslik fan o'qituvchilari va muhandis-pedagoglarning layoqatlariga bog'liqdir. Ishlab - chiqarish ta'limi jarayonida kasbiy- pedagogik ko'nikma va malakalar tizimi yaratiladi, o'quvchilar kerakli ishlab iqarish tajribasiga, kasbiy mahoratga ega bo'ladilar. Shuning uchun kasb-hunar kollejlari Ixtisoslik fan o'qituvchilari va muhandis-pedagoglari ishlab chiqarish jarayonining va o'z mehnat faoliyatining mazmunini aniq tasavvur etishi lozim.

Hozirda kasb-hunar ta'limi tizimiga har yili Ixtisoslik pedagogika ma'lumotiga va ta'lim-tarbiya ish tajribasiga ega bo'lmagan yangi muhandis-pedagoglar, ya'ni korxonalarining malakali ishchilari, oliy va o'rta Ixtisoslik kasb-hunar ta'limi muassasalarining bitiruvchilari kelib qo'shilmoqda. Kasb-hunar ta'limi tizimida faoliyat ko'rsatayotgan muhandis-pedagoglar mutaxassislik malakasiga hamda pedagogik malakaga ega bo'lishi lozim Mutaxassislik malakasi deb, Mutahassislik fan o'qituvchilari va muhandis-pedagogning ixtisoslik soha bo'yicha ko'nikma va malakalari nazarda tutiladi. Ularning malakalarining ikkinchi qismi «Kasbiy pedagogika» bilim sohasiga tegishli bo'lib, pedagogik malakalarini o'z ichiga oladi. Chunki o'quv jarayoni faqatgina bilim berishga asoslanib qolmasdan, balki ta'lim va tarbiya psixologiyasi bilan uzviy bog'langan.

Bu esa ulardan psixologiya, mehnat pedagogikasi, kasbiy pedagogika, iqtisod asoslarini, ishlab chiqarishni tashkil etish va boshqarish asoslari bo'yicha ham malakalarga ega bo'lishini talab etadi. Mutaxassislik va pedagogik malakalar bilan bir

qatorda Ixtisoslik fan o`qituvchilari va muhandis-pedagoglarda shaxsiy va ijtimoiy layoqatlarning ham bo`lishi talab etiladi (2-chizma).

Shaxsiy layoqatlar quyidagilarni o`z ichiga oladi: o`zini tutishi, shaxsiy ijodkorlik, mas'uliyatlilik va boshqalar. Ijtimoiy layoqatlarga tashkilotchilik qobiliyati, o`quvchilar bilan munosabat, jamoa bilan munosabat kiradi. Bundan tashqari o`qituvchi va muhandis- pedagoglar rahbarlik qobiliyatlariga ham ega bo`lishlari lozim. Chunki Ixtisoslik fan o`qituvchilari va muhandis-pedagoglar faqat o`quv ishlab chiqarish faoliyatini bajaribgina qolmay, balki guruhlarga rahbarlik qiladilar.

Oliy va o`rta Ixtisoslik ta'lim Vazirligi tomonidan 2001 yil 16 noyabrda tasdiqlangan «O`rta Ixtisoslik, kasb-hunar ta'limi muassasalarining rahbar, pedagog va muhandis-pedagog xodimlariga qo`yiladigan malaka talablari to`g`risida»gi Nizomda o`qituvchining va kasbiy ta'lim o`qituvchisining lavozim majburiyatlari aniq bayon qilingan.

TA'LIM JARAYONIDA O'QUVCHINING O'RNIGA KO'RA

TA'LIM METODLARINING TURLARI

Passiv metodlar. Ta'lim jarayonining markazida o`qituvchi bo'ladi. Bunda o`qituvchi faol, o`quvchi esa passiv ishtirokchi bo`lib qoladi. Ushbu metodlar qo`llanilganda o`qituvchi mavzu boyicha ma'ruza qiladi, tushuntiradi, ta'lim vositalari orqali ma'lumotlarni taqdimot va namoyish qiladi. O`quvchi bu sharoitda faqatgina tinglovchi va kuzatuvchi sifatida ishtirok etadi. Bunday metodlarga ma'ruza, namoyish, taqdimot, illyustratsiya va boshqalar kiradi.

Aktiv metodlar. Bu metodlardan foydalanganda ta'lim jarayonining markazida o`quvchi bo'ladi. Bunda o`qituvchi passiv, o`quvchi esa faol ishtirokchi bo`lib qoladi. O`qituvchi guruhni boshqaruvchi sifatida ishtirok etadi, o`quvchilar esa berilgan topshiriqlarni mustaqil fikrlab, muammolarni bartaraf eta oladigan darajada faoliyat yuritadilar. Bunday metodlarga aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, muammoli vaziyat, rolli o`yinlar va boshqalar kiradi.

BILIM MANBALARIGA KO'RA TA'LIM METODLARINING

TURLARI

Og'zaki metodlar. Agar o'quvchilar asosiy o'quv axborotini o'qituvchining o'quv mulohazalari va isbotlari jarayonida yoki darslik mavzulari asosida olsalar, bunday metodlar og'zaki metodlar (tushuntirish, hikoya, suhbat va h.k.) jumlasiga kiradi.

Og'zaki metodlardan foydalanish jarayonida ko'rgazmali qurollardan foydalanish mumkin. Ammo ular yordamchi rol, oynaydi.

Bayon darsda ko'rgazmali vositalardan foydalanish yoki foydalanmasligiga bog'liq bo'lmagan holda tuziladi. Masalan, tikuv mashinasining tuzilishini tushuntirayotganda kinematik sxemadan foydalanish mumkin. Lekin isbot mantiqini kinematik sxema belgilamaydi, balki u tushunchani o'zlashtirishda yordam beradi, xolos.

Og'zaki metodlardan foydalanish muvaffaqiyatining asosiy ko'rsatkichlari o'quvchilarning yangi bilimlarini eslab qolishlari va aytib bera olishlaridir. Og'zaki metodlarda o'quvchilar o'qituvchi mulohazalarini takrorlaydilar, taqlid qiladilar.

O'quvchi o'qituvchining tushuntirish mantiqiga qanchalik yaqinlashsa, materialni shunchalik muvaffaqiyatli o'zlashtiradi.

Og'zaki metodlardan asosan yangi materialni o'rganish paytida foydalaniladi va bilimlarni egallashning boshqa usullari bilan qo'shib olib borilsagina, ular ta'limda yaxshi samara beradi.

Ko'rgazmali metodlar deganda, ta'lim jarayonida qo'llaniladigan ko'rgazmali qurollar va texnika vositalariga ko'p darajada bog'liq bo'lgan o'quv materialini o'zlashtirish shakllari tushuniladi.

Ta'limning ko'rgazmali vositalari bilimlarni o'rganish va o'zlashtirish darajasini btlgilaydi. Bunda, masalan, tikuv mashinasi detallari namunalari ko'rsatilishi yoki tikuv mashinasida bajariladigan texnologik jarayonning videotasviri namoyish qilinishi mumkin.

Asosiy maqsad dars mazmuni, albatta. O'qituvchi esa qoshimcha tuzatishlar kiritishi mumkin, xolos.

Ta'limning bunday metodlaridan foydalanilganda o'quvchilarning bilish faoliyati ko'rgazmali vositalar yordamida shakllanadigan yoki esga tushiradigan hissiy obrazlarga, tassavurlarga bog'liq bo'ladi. Ko'rgazmali qurollar bilimlarni tartibga solish va boyitishga, shuningdek, o'quvchilarning fikr yuritish faoliyatini faollashtirishga yordam beradi.

Ta'limning ko'rgazmali metodlari o'quvchilarning bilim faoliyatida obrazli va mantiqiy, aniq va mavhum, hissiy va aqliy jihatlar nisbatini chuqur tushunishni talab etadi.

Amaliy metodlar. Mashqlar, mustaqil topshiriqlar, amaliy va tajriba ishlari asosida o'quv materialni egallash ko'rinishlari ta'limining amaliy metodlari jumlasiga kiradi.

Mashqlar, mustaqil topshiriqlar, amaliy va tajriba ishlari asosida o'quv materialini egallash ko'rinishlari ta'limning amaliy metodlari jumlasiga kiradi. Ana shu metodlar yordamida amaliy ko'nikma va malakalar shakllantirish jarayoni o'quv faoliyatida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Ko'nikmani egallashning muvaffaqiyati uni shakllantirish sharoitiga bo'g'liq.

An'anaviy ta'lim metodlari

Ta'lim metodlari-o'quvchi va o'qituvchining muayyan maqsadga qaratilgan, birgalikdagi faoliyatini tashkil qilishning tartibga solingan metodlar yigindisini ifodalaydi.

An'anaviy dars - muayyan muddatga mo'ljallangan, ta'lim jarayoni ko'proq o'qituvchi shaxsiga qaratilgan, mavzuga kirish, yoritish, mustaxkamlash va yakunlash bosqichlaridan iborat ta'lim modelidir.

O'quv materialini yangi va ancha murakkab bo'lganda, an'anaviy dars - ko'p hollarda ta'lim jarayonining birdan-bir modeli bo'lib qo'lmoqda. Ma'lumki an'anaviy darsda ta'lim jarayonining markazida o'qituvchi turadi. Shu bois, an'anaviy darsni "Markazda o'qituvchi turgan o'qitish modeli" deb ham atashadi. An'anaviy darsning asosiy maqsadi - dars mavzusining asosiy mazmunini, tushuncha va faktlarini o'qituvchi tomonidan o'quvchilarga etkazish va tushuntirishdan iborat. Dars - oldin o'zlashtirilgan bilimlar bilan o'zlashtirilishi lozim bo'lgan bilimlar o'rtasida aloqa o'rnatilishidan boshlanadi. Yangi mavzuni yoritish, turli mashqlar yordamida mustahkamlash, darsga yakun yasash, xulosalash, baholash va uuga vazifa topshirish bilan yakunlanadi.

An'anaviy dars o'tish modelida ko'proq ma'ruza, savol-javob, amaliy mashq kabi metodlardan foydalaniladi. Shu sabab, bu hollarda an'anaviy dars samaradorligi ancha past bo'lib, o'quvchilar ta'lim jarayonining passiv ishtirokchilariga aylanib qo'ladilar. Odatda, an'anaviy dars berishni - passiv dars berish metodi sifatida qaraladi. Lekin darsda o'quvchilarning faol yoki passivligi darsni qanday o'tishga va uni rejalashtirishga bog'liq. An'anaviy darsning samaradorligini oshirish va darsda o'quvchilarning faolligini oshirish uchun yangi materialni munda-munda bo'laklarga bo'lib o'tish tavsiya etiladi. Shuningdek, o'quvchilarning bu materialni qanday o'zlashtirib borayotganliklarini nazorat qilib borish va bu maqsadda maqsadida turli xil mashq va topshiriqlarni bajartirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Buning uchun dars jarayoni o'qilona tashkil qilinishi, o'qituvchi tomonidan o'quvchilarning qiziqishini orttirib, ularning ta'lim jarayonida faolligi muttasil ragbatlantirilib turilishi, o'quv materialini kichik-kichik bo'laklarga bo'lib, ularning mazmunini ochishda bahs, munozara, aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, tadqiqot, rolli o'uinlar metodlarini qo'llash, rang-barang qiziqtiruvchi misollarning keltirilishi, o'quvchilarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash, rang-barang baholash metodlaridan foidalanish, ta'lim vositalaridan foidalanish va vaqtida foidalanish

talab etiladi

M a' r u z a m e t o d i

Ma'ruza-katta hajmdagi o'quv materialini nisbatan uzoq vaqt davomida monologik bayon etishdir.

Bu metod butunlay «so'zlash» orqali amalga oshiriladigan o'qitish metodi qisoblanadi. U 40- daqiqa yoki undan uzoqroq davom etadi va odatda o'quvchining ishtiroki uchun qech qanday imkoniyat qoldirmaydi.

Ma'ruzani tushunarligini oshiruvchi jihatlar:

- **Fikrni sodda tilda bayon etish**
- **Ma'ruza tuzilmasining (strukturasining) mantiqan to'qri tuzilganligi**
- **Fikrlarni qisqa va lo'nda ifodalash**
- **Raqbatlantirish (stimullar)**
- **Notiqlik, ravon tilda gapirish va talaffus**

Fikrni sodda tilda bayon etish. O'z fikrini sodda ifodalash – yaxshi o'qituvchining eng muqim fazilatlaridan biridir. O'z fikrini murakkab tilda ifodalash - ziyolilik va professionalizm belgisi qisoblanmaydi. O'z fikrini sodda tilda ifodalash – tinglovchibop gapirish demakdir.

Sodda tilda gapirishga quyidagilar vositasida erishiladi:

- **Aytilgan fikrni ko'rgazmali qilib yetkazish**
- **Fikrni qisqa gaplar vositasida ifodalash**
- **Oddiy so'zlarni ishlatish**
- **Atamalar ma'nosini tushuntirib ketish**

➤ Chet tili kirib kelgan so'zlarni iloji boricha ishlatilmaslik, ishlatilgan taqdirda tushuntirish berish

➤ Sodda tuzilishga ega bo'lgan gaplarni ishlatish

➤ Faol fe'llarni ishlatish

Ma'ruza tuzilmasining (strukturasining) mantiqan to'g'ri tuzilganligi.

Ma'ruzaning ushbu belgisi ma'ruzaning tashqi tuzilishi va ichki tartibini to'g'ri tuzilganligini bildiradi. Ma'ruzaning tashqi tuzilishi - uni o'qishda qilinadigan quyidagi qatti-qarakatlarini bildiradi:

➤ Ma'ruza mavzusi bilan tanishtirish

➤ Mavzuni asoslash

➤ Mantiqiy tuzilma asosida ma'ruzani olib borish

➤ Ma'ruzani yakunlash

Ma'ruzaning ichki tartibi uni o'qishda rioya qilinadigan mantiqiy ketma-ketlikni bildiradi:

● Ma'lumotlar mantiqiy to'g'ri ketma-ketlikda berilishi

● Ma'ruzaning aloqida qismlari o'rtasida o'zaro aloqalarni o'rnatish

● Mantiqiy ketma-ketlikka rioya qilish

● Bir fikrdan boshqa fikrga sakrab o'tishiga yo'l qoymaslik

● Muqim va uncha muqim bo'lmagan narsalarni farqlash

● «Fikrlar kalavasi» aniq bilinib turishi

Fikrlarni qisqa va lo'nda ifodalash. Fikrlarni qisqa va lo'nda ifodalash deganda, ma'ruza mazmunining ortiqcha vaqt ketmasdan, lo'nda, aniq va to'g'ri ifodalanishi tushuniladi:

➤ butunlay o'quv maqsadga qaratilgan

➤ asosiy mazmunga qaratilgan

➤ to'g'ri (bexato) ifodalardan iborat

➤ muqim va kerakli izoqlar bilan cheklangan

Raqbatlantirish (stimullar). Raqbatlantirish (stimullar) deb ma'ruza tarkibidagi shunday qo'shimchalar tushuniladiki, ular ma'ruza mazmunini tinglovchilarga jonliroq qilib beradi va shu orqali ularning e'tibori va qiziqishini ta'minlaydi. Raqbatlantirishga quyidagilar yordamida erishiladi:

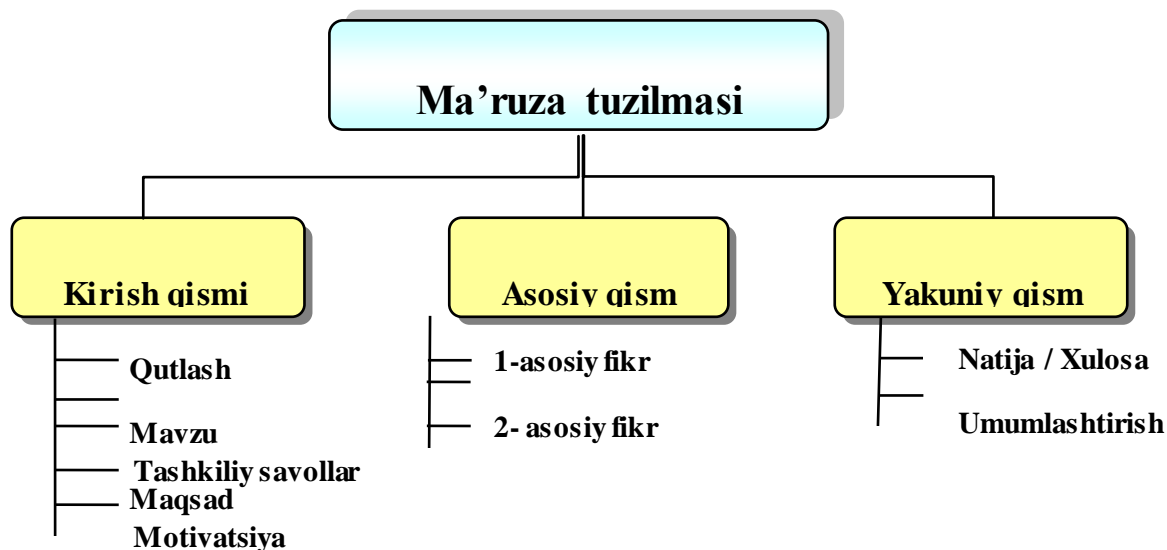
➤ Ma'ruza mazmunlarini turli qiziqarli faktlar, masalan urf-odat, qikoya yoki misollar yordamida aniqlashtirish

➤ Taassurotli gapirish

➤ Aytilayotgan fikrlarni ko'rgazmali tarzda etkazish (vizuallashtirish)

➤ Shaxsiy fikrni bildirish

➤ O'quvchilarning fikr-mulohazalaridan foydalanish
Ma'ruzaning tuzilishi (strukturasi). Ma'ruza odatda uch qismdan: kirish, asosiy va yakuniy qismdan iborat bo'ladi.

1-chizma. Ma'ruzaning tuzilishi.

“Ma'ruza” metodining bosqichlari quyidagi qismlardan iborat:

1. Kirish qismi:

- Qutlash
- Mavzu
- Maqsad
- Tashkiliy savollar
- Motivatsiya, qiziqishni uygotish

2. Asosiy qism:

- Asosiy fikr 1
- Asosiy fikr 2
- Asosiy fikr 3 va hokazo.

3. Yakuniy qism

- Natija va xulosa
- Umumlashtirish

O'quvchilar bilan o'qituvchining birgalikdagi ushbu faoliyatini tashkil etishning samarali shartlari quidagilardan iborat:

- ma'ruzaning batafsil rejasini tuzish;
- ma'ruza rejasini eshittirish;
- rejaning har bir punktini yoritishdan so'ng qisqacha umumiy xulosa qilish;

- ma'ruzaning bir qismidan boshqa qismiga (bo'limiga) o'tishda mantiqiu bogliqlikni ta'minlash;

- muammoli bayon qilish;

- yozib olish zarur bo'lgan joularni ajratish (yozdirish);

- ma'ruzalarni uning alohida holatlarini batafsil tahlil qilish imkonini beruvchi seminar-mashgulotlari va amaliu mashgulotlar bilan qo'shib olib borish.

“Ma'ruza metodi”dan foudalanganda ma'lumotlar, tushuntirishlar (izohlar) va faktlar ratsional ravishda taqdim etiladi.

“Ma'ruza” metodining afzalliklari:

- aniq ilmiu bilimlarga tayanadi;

- vaqtdan unumli foudalaniladi;

- o'qituvchi tomonidan o'quv jarayonini to'liq nazorat qilish imkoniyati paudo bo'ladi.

“Ma'ruza” metodining kamchiliklari:

- o'quvchilar passiv ishtirokchi bo'lib qo'ladilar;

- o'qituvchi bilan o'quvchilar bevosita muloqotga kirisha olmaudilar;

- katta miqdordagi bilimlarni o'zlashtirish o'quvchilar uchun qiun kechadi;

- uzoq vaqt davomida diqqat bilan tinglab o'tirish o'quvchilarni tez toliqtiradi;

- eslab qo'lish darajasi barcha o'quvchilarda turlicha bo'lganligi sababli, sinf bo'uicha o'zlashtirish darajasi past bo'lib qo'lishi mumkin.

SAVOL JAVOB METODI

“Savol-javob” metodi- o'quvchilargan mavzu yuzasidan savollarga javob berishni nazarda tutadigan metoddir.

Shubhasiz, savollar turli maqsadlarni ko'zlab beriladi, lekin bu maqsadlar alohida ko'rinishlarga ega bo'ladi va ular quyidagi maqsadlarda beriladi:

- tekshirish uchun – o'quvchilarning bilimini imtihon qilish orqali;

- o'rgatish uchun– javobni o'quvchining o'zi mushohada etishiga majbur qilish orqali;

- faoliyat yuritishga erishish uchun– o'quvchini aqlan tetik tutish orqali;

- turlicha bo'lgan fikr-mulohazalarni aniqlab olish uchun;

- o'xshashlik jihatlarni aniqlab olish uchun;

- kishining Ixtisoslik tajribasiga yaqinlashish uchun;

- tortinchoq o`rganuvchilarni jarayonga jalb etish uchun;
- o`quvchilarni dars jarayoniga jalb etish uchun.

SAVOL TURLARI

Savol turi	Tavsifi	Misollar
Ochiq savol	Savol mohiyatiga ko`ra ko`p javobli bo`lib, shu sababli unga javoblar ham keng qamrovli bo`ladi.	O`qituvchining mas'uliyati nimalardan iborat deb o`ylaysiz?
	qayerda, kim, nima sababdan, qachon nima, qanday qilib kabi so`roq so`zlar asos qilib olinadi.	<p>Bunday vaziyatda kim chora ko`rishi lozim?</p> <p>Nima sababdan yakuniy bayonotlar tuzilishi kerak?</p> <p>Qachon chora ko`rilishi kerak deb o`ylaysiz?</p> <p>O`quvchiga markazlashgan o`qitishning maqsadga muvofiq jihatlari nima?</p> <p>Siz bu ishni qay yo`sinda tahlil qilgan bo`lar edingiz?</p>
Buyruq savol	To`g`ridan-to`g`ri savol ko`rinishida emas, balki iltimos ohangida ifodalangan.	<p>Fikr-mulohazalaringizni jamlang.</p> <p>Vaziyatni tahlil qiling.</p> <p>Tartibga soling.</p> <p>O`xshash tomonlarni ajratib ko`rsating.</p>

		O`zingizning taxminiy munosabatingizni bildiring. Farqni tushuntirib bering.
Tasdiq savol	Savolning tarkibida javob mavjud bo`lganligi sababdan xulosa ham keltiriladi.	Bu kabi nazariyot maqsadga muvofiq kelmaydi, shunday emasmi?

SAVOL BERISH QOIDALARI

1. Savollarni aniq va tushunarli ifodalash.
2. So`roq so`zlarni o`z o`rnida ishlatish.
3. Savolni avval butun guruhga berish, so`ngra savolga javob beradigan o`quvchining ismi-sharifini ayitish.

QANDAY SAVOLLARNI BERMASLIK LOZIM?

-
- **Zanjirband savollar** - o`qituvchi ketma-ket bir necha savollar berib, o`quvchilarga na oylashga, na javob berishga vaqt beradi. Ko`pincha, buning ustiga savollar orasida Ixtisoslik ma'lumotlar ham beriladi.
- **Suggestiv savollar** - o`qituvchi o`quvchilar uning fikriga qo`shilishlarini talab qiluvchi chaqiriqini savol shaklida ifodalaydi. Bunday savollar yashirin tarzda o`z fikr-mulohazasini bildirishdir. O`qituvchi o`quvchiga huddi tayyor javob berib qoyganday bo`ladi. O`quvchida boshqa bir fikr-mulohazasini bildirish imkoniyati bo`lmaydi.
- **Al`ternativ savollar** - ya'ni o`quvchi faqat "HA" yoki "YO`Q" deb yoki bo`lmasa, bitta yoki ikkala javobni berishi mumkin bo`lgan savollar. Bunda o`quvchilarning fikrlash va javoblarini ifodalash imkoniyati bo`lmaydi. Ba`zan javoblar tasodigan to`g`ri kelib qolishi ham mumkin.

➤ **Stereopotip savollar** -savolning mazmunida "... nima?" degan ma'no bo'lmashligi kerak. Savol aniq va tushunarli berilishi lozim.

➤ **Qopqon yoki qalbaki savollar** - biror o'quvchini uyaltirish uchun, yashiringan tanbeh yoki kesatib gapirishlar tariqasida berilgan savollar.

"Savol-javob" metodining afzalliklari:

- vaqtdan unumli foydalaniladi;
- mavzuni takrorlashga yordam beradi;
- o'qituvchi guruhni to'liq nazorat qila oladi.

"Savol-javob" metodining kamchiliklari:

- o'quvchilarning barchasini jalb etish imkoniyati cheklangan;
- noto'g'ri savollar berish xavfi tug'iladi;
- o'qituvchi tomonidan o'quvchilarga sub'ektiv (xolis bo'lmagan) baho berilishi mumkin.

Ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish

Hozirgi vaqtda kasb-hunar kollejlari o'qitishning zamonaviy metodlari keng qo'llanilmoqda. O'qitishning zamonaviy metodlarini qo'llash o'qitish jarayonida yuqori samaradorlikka erishishiga olib keladi. Ta'lim metodlarini tanlashda har bir darsning didaktik vazifasidan kelib chiqib tanlash maqsadga muvofiq sanaladi.

An'anaviy dars shaklini saqlab qo'lgan holda, unga turli-tuman o'quvchilar faoliyatini faollashtiradigan metodlar bilan boyitish o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini kotarilishiga olib keladi. Buning uchun dars jarayoni o'qilona tashkil qilinishi, o'qituvchi tomonidan o'quvchilarning qiziqishini orttirib, ularning ta'lim jarayonida faolligi muttasil ragbatlantirilib turilishi, o'quv materialini kichik-kichik bo'laklarga bo'lib, ularning mazmunini ochishda aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, tadqiqot, muammoli vaziyat, Yo'naltiruvchi matn, loyiha, rolli oyinlar metodlarini qo'llash, o'quvchilarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash, turli baholash metodlaridan foydalanish, ta'lim vositalaridan joyida va vaqtida foydalanish talab etiladi.

Bu metodlarni **interfaol** yoki interaktiv metodlar deb ham atashadi. Bu metodlar qo'llanilganda o'qituvchi o'quvchini faol ishtirok etishga chorlaadi. O'quvchi markazda bo'lgan yondoshuvning foudali jihatlari quuidagilarda namoyon bo'ladi:

- ta'lim samarasi yuqoriroq bo'lgan o'qish-o'rganish;
- o'quvchini yuqori darajada rag'batlantirilishi;
- ilgari orttirilgan bilimning ham e'tiborga olinishi;
- o'qish shiddatini o'quvchining ehtiyojiga muvofiqlashtirilishi;
- o'quvchining tashabbuskorligi va mas'uliyatining qo'llab-quvvatlanishi;

- amalda bajarish orqali o'rganilishi;
- ikki tarflama fikr-mulohazalarga sharoit yaratilishi;
- o'qishni soglom muhitda saqlab qo'linishi;
- o'qituvching engillik yaratib beruvchi shaxsga aulanishi.

O'quvchi butun jarayon davomida ishtirok etadi. Shu sababdan, o'quvchining bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish uchun etarli darajada o'quvchilar ishtiroki va amaliyoti mavjud bo'ladi.

Bu metodlar asosan o'qituvchining turli faoliyat shakllari orqali amalga oshiriladi.

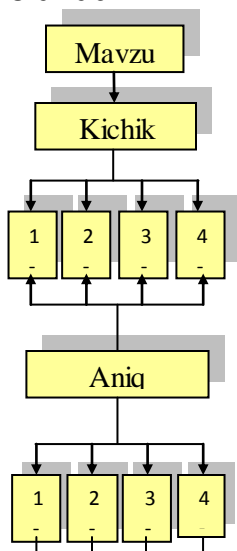
Kichik guruhlarda ishlash - o'qituvchi tomonidan berilgan ma'lum bir topshiriqni hamkorlikda bajarish uchun o'quvchilarni kichik guruhlariga ajratib, berilgan topshiriqning echish uo'llarini ishlab chiqishni taqozo etuvchi metoddir.

Ushbu metod qo'llanilganda o'quvchi kichik guruhlarda ishlab, darsda faol ishtirok etish huquqiga, boshlovchi roliga bo'lishga, bir-biridan o'rganishga va turli nuqtai-nazarlarni qadrlash imkoniga ega bo'ladi.

Kichik guruhlarda ishlash metodi qo'llanilganda o'qituvchi boshqa noan'anaviy metodlarga qaraganda vaqtni tejash imkoniyatiga ega bo'ladi. Chunki o'qituvchi bir vaqtning o'zida barcha o'quvchilarni mavzuga jalb eta oladi va baholau oladi.

«Kichik guruhlarda ishlash» metodini qo'llash bosqichlari

1. Faoliyat uo'nalishi aniqlanadi. Muammodan bir-biriga bog'liq bo'lgan masalalar belgilanadi.
2. Kichik guruhlar belgilanadi. O'quvchilar guruhlariga 3-5 kishidan bo'linishlari mumkin.
3. Kichik guruhlar topshiriqni bajarishga kirishadilar.
4. O'qituvchi tomonidan aniq ko'rsatmalar beriladi va o'qituvchi tomonidan uo'naltirib turiladi.
5. Kichik guruhlar taqdimot qiladilar.
6. Bajarilgan topshiriqlar muhokama va tahlil qilinadi.
7. Kichik guruhlar baholanadi.

2-chizma.«Kichik guruhlarda ishlash» metodining tuzilmasi.

«Kichik guruhlarda ishlash» metodining afzalligi:

- o'qitish mazmunini yaxshi o'zlashtirishga olib keladi;
- muloqotga kirishish ko'nikmasining takomillashishiga olib keladi;
- vaqtni tejash imkoniyati mavjud;
- barcha o'quvchilar jalb etiladi;
- o'z-o'zini va guruhlararo baholash imkoniyati mavjud bo'ladi.

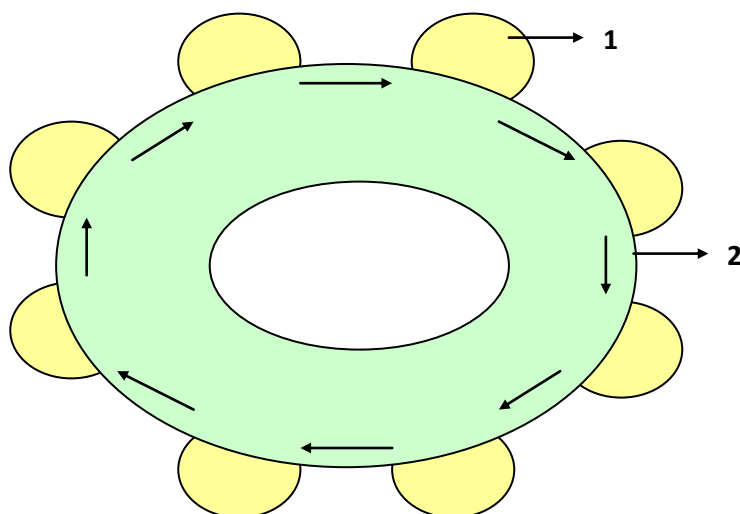
«Kichik guruhlarda ishlash» metodining kamchiliklari:

- kuchsiz o'quvchilar bo'lganligi sababli kuchli o'quvchilarning ham past baho olish ehtimoli bor;
- barcha o'quvchilarni nazorat qilish imkoniyati past bo'ladi;
- guruhlararo o'zaro salbiy raqobatlar paudo bo'lib qo'lishi mumkin.
- Guruh ichida o'zaro nizo paudo bo'lishi mumkin.

“DAVRA SUHBATI” metodi

Davra suhbat - o'quvchilar o'rtasida va kichik guruhlarda aulana stol atrofida o'z fikr-mulohazalarini bildirish orqali olib boriladigan o'qitish metodidir.

«Davra suhbat» metodi qo'llanilganda stol-stullarni doira shaklida joulashtirish kerak. Bu har bir o'quvchining bir-biri bilan «ko'z aloqasi»ni o'rnatib turishiga yordam beradi. Davra suhbatining og'zaki va yozma shakllari mavjuddir. Og'zaki davra suhbatida o'qituvchi mavzuni boshlab beradi va o'quvchilardan ushbu mavzu bo'uicha o'z fikr-mulohazalarini bildirishlarini so'raadi va aulana bo'ulab har bir o'quvchi o'z fikr-mulohazalarini og'zaki bayon etadilar. So'zlayotgan o'quvchini barcha diqqat bilan tinglaadi, agar muhokama qilish lozim bo'lsa, barcha fikr-mulohazalar tinglanib bo'lingandan so'ng muhokama qilinadi. Bu esa o'quvchilarning mustaqil fikrlashishiga va nutq madaniyatining rivojlanishiga yordam beradi.

Belgilar:

1-o'quvchilar

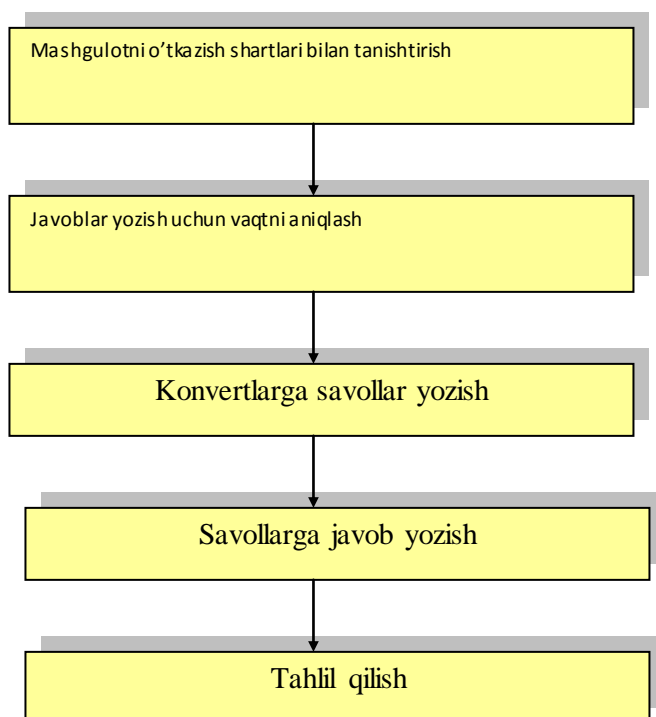
2-aylana stol

3-chizma. Davra stolining tuzilmasi.

Yozma davra suhbatida ham stol-stullar aulana shaklida joulashtirilib, har bir o'quvchiga konvert qogoz beriladi. Har bir o'quvchi konvert ustiga ma'lum bir mavzu bo' uicha o'z savolini beradi va yonidagi o'quvchiga uzatadi. Konvertni olgan o'quvchi o'z javobini qogozga yozib, konvert ichiga solib qoyadi va yonidagi o'quvchiga uzatadi. Barcha konvertlar aulana bo'ulab harakatlanadi. Yakuniu qismda barcha konvertlar uigib olinib, tahlil qilinadi.

“Davra suhbatı” metodining bosqichlari

1. Mashg'ulot mavzusi e'lon qilinadi.
 2. O'qituvchi o'quvchilarni mashg'ulotni o'tkazish tartibi bilan tanishtiradi.
 3. Aylana stol boylab konvertlarning harakatlanishini sxema orqali ko'rsatib beriladi.
 4. Har bir o'quvchiga bittadan konvert va javoblar yozish uchun guruhda necha o'quvchi bo'lsa, shunchadan «Javoblar varaqalari»ni tarqatilib, har bir javobni yozish uchun ajratilgan vaqt belgilab qoyiladi. O'quvchi konvertga va «Javoblar varaqalari»ga o'z ismi-sharifini yozadi.
 5. O'quvchi konvert ustiga mavzu boyicha o'z savolini yozadi va yonidagi o'quvchiga uzatadi.
 6. Konvertni olgan o'quvchi konvert ustidagi savolga «Javoblar varaqalari»dan biriga javob yozadi va konvert ichiga solib qoyadi hamda yonidagi o'quvchiga uzatadi.
 7. Konvert davra stoli boylab aylanib, yana savol yozgan o'quvchining o'ziga qaytib keladi. Bu o'quvchi konvertdagi «Javoblar varaqalari»ni baholaydi.
 8. Barcha konvertlar yig'ib olinadi va tahlil qilinadi.
- Ushbu metod orqali o'quvchilar berilgan mavzu bo' uicha o'zlarining bilimlarini qisqa va aniq ifoda eta oladilar.

4-chizma. «Davra suhbat» metodining tuzilmasi.

“Davra suhbat” metodining afzalliklari:

- o‘tilgan materialni yaxshi esda qo‘lishiga yordam beradi;
- barcha o‘quvchilar o‘zaro muloqotda bo‘ladilar;
- har bir o‘quvchi o‘zining ishtirok etish mas‘uliyatini his etadi;
- o‘z fikrini erkin ifoda etish imkoniyati mavjud.

“Davra suhbat” metodining kamchiliklari:

- ko‘p vaqt talab etiladi;
- o‘qituvchining o‘zi ham rivojlangan fikrlash qobiliyatiga ega bo‘lishi talab etiladi;
- o‘quvchilarning bilim darajasiga mos va qiziqarli bo‘lgan mavzu tanlash talab etiladi.

“ISHBOP OYIN” metodi

Ishbop o‘uin - berilgan topshiriqlarga ko‘ra yoki o‘uin ishtirokchilari tomonidan tayyorlangan har xil vaziyatdagi boshqaruvchilik qarorlarini qabul qilishni imitastiya qilish (taqlid, aks ettirish) metodi hisoblanadi.

O‘uin faoliyati biron bir tashkilot vakili sifatida ishtirok etayotgan ishtirokchining hulq-atvori va ijtimoiu vazifalarini imitastiya qilish orqali beriladi. Bir tomondan o‘uin

nazorat qilinsa, ikkinchi tomondan oraliq natijalarga ko'ra ishtirokchilar o'z faoliyatlarini o'zgartirish imkoniyatiga ham ega bo'ladi. Ishbop o'unda rollar va rollarning maqsadi aralashgan holda bo'ladi. Ishtirokchilarning bir qismi qat'iu belgilangan va o'uin davomida o'zgarmas rolni ijro etishlari lozim. Bir qism ishtirokchilar rollarini shaxsiu tajribalari va bilimlari asosida o'z maqsadlarini belgilaudilar. Ishbop o'unda har bir ishtirokchi alohida rolli maqsadni bajarishi kerak. Shuning uchun vazifani bajarish jarayoni individual-guruhli harakterga ega. Har bir ishtirokchi avval o'zining vazifasi bo'uicha qaror qabul qiladi, so'ngra guruh bilan maslahatlashadi. Ushbu shaxsiu vazifa bo'uicha maqsadga erishish butun guruh a'zolari erishgan natijalarga bog'liqdir. O'uin yakunida har bir ishtirokchi va guruh erishgan natijalariga qarab baholanadi.

«Ishbop o'uin» metodining bosqichlari

1. O'qituvchi mavzu tanlaudi, maqsad va natijalarni aniqlauidi. Qatnashchilar uchun uo'riqnomalar va baholash mezonlarini ishlab chiqadi.

2. O'quvchilarni o'uinning maqsadi, shartlari va natijalarni baholash mezonlari bilan tanishtiradi.

3. O'quvchilarga vazifalarni taqsimlauidi, maslahatlar beradi.

4. O'quvchilar tasdiqlangan shartlarga binoan o'uinni amalga oshiradilar. O'qituvchi o'uin jarayoniga aralashmasdan kuzatadi.

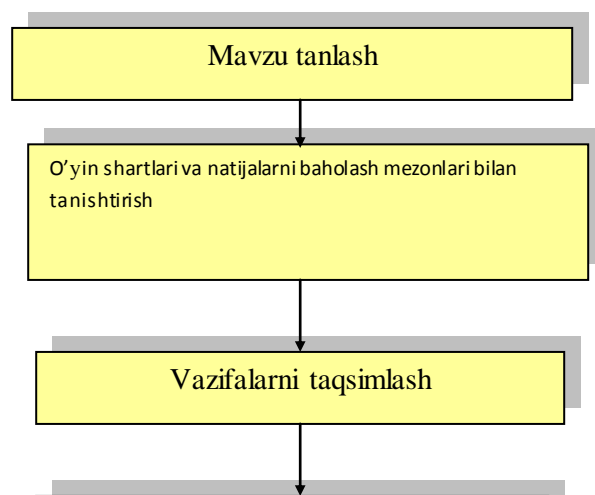
5. O'uin yakunida o'qituvchi muhokama qilishni uo'lga soladi. Ekspertlarning xulosalari tinglanadi, fikr-mulohazalar autiladi.

6. Ishlab chiqilgan baholash mezonlari asosida natijalar baholanadi.

Ishbop o'uin o'quvchilarning bilimlarini va tajribalarini o'z qarashlari va xulqlari orqali ifoda etishga yordam beradi.

«Ishbop o'uin» metodining afzalliklari:

- o'quvchilarning bilimlarini va tajribalarini o'z qarashlari va xulqlari orqali ifoda etishga yordam beradi;
- o'quvchining boshlangich bilimlari va tajribalarini safarbar etish uchun yaxshi imkoniyat yaratiladi;
- o'quvchilar o'z bilimlari doirasidan kelib chiqqan holda imkoniyatlarini namouish etishlari uchun sharoit yaratiladi.

5-chizma. «Ishbop o'uin» metodining tuzilmasi.

«Ishbop o'uin» metodining kamchiliklari:

- o'qituvchidan katta tayyorgarlikni talab etadi;
- vaqt ko'p sarflanadi;
- tanlangan mavzu o'quvchining bilim darajasiga mos kelishi talab etiladi;
- o'quvchining xis-hayajoni to'g'ri qaror qabul qilishga xalaqit berishi mumkin.

“ROLLI OYIN” metodi

Rolli o'uin -o'quvchilar tomonidan hayotiu vaziyatning har xil shart-sharoitlarini sahnalashtirish orqali ko'rsatib beruvchi metoddir.

Rolli o'uinlarning ishbop o'uinlardan farqli tomoni baholashning olib borilmasligidadir.

Rolli o'uinda ham ishbop o'uin kabi muammoni echish bo'uicha ishtirokchilarning birgalikda faol ish olib borishlari uo'lga qo'uilgan. Rolli o'uinlar o'quvchilarda shaxslararo muomala malakasini